

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ-Η ΠΡΟΙΚΑ-(ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ)

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΕΚΕΙΝΗΣ

Το βιβλίο του Κεφαλονίτη ποιητή και πεζογράφου, Ανδρέα Λασκαράτου (1811-1901) , «Τα μυστήρια της Κεφαλονιάς», γράφτηκε το 1856. Στο έργο του αυτό, ο Λασκαράτος επικρίνει και σατιρίζει τα κακώς κείμενα της κεφαλλονίτικης κοινωνίας. Κάνει όμως το «λάθος» να στραφεί κι εναντίον της Εκκλησίας και τού τοπικού επισκόπου, καυτηριάζοντας τα «θρησκομάγαζα» που τα διευθύνουν άνθρωποι αμόρφωτοι, ανήθικοι και επιτήδριοι, μετατρέποντας την πίστη των αφελών κι επίσης αμόρφωτων και προληπτικών χριστιανών, σε αντικείμενο εμπορίου και αισχροκέρδειας. Ο Λασκαράτος καλεί τους πιστούς να φυλάγονται από «τους ψευδόχριστους οπού βρομοσκυλόνε όλη μέρα μέσα στες εκκλησιές, σαν τες κουκουβάγιες μέσ' στα χαλέπεδα, κάνοντες σταυρούς και μετάνοιες...». Δεν παραλείπει όμως να σχολιάσει και την υποκρισία των ίδιων των πιστών που τους αποκαλεί χαρακτηριστικά «χριστιανούς της κοιλιάς». Στρέφει τα βέλη του, εναντίον της πλάνης της τυφλής πίστης που έχουν επιβάλλει οι παπάδες με την οποία η Εκκλησία «με το ένα χέρι βαστάει τες εκκλησιές ανοιχτές, και με το άλλο τον νουν του όχλου κλεισμένονε».

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

Ο Λασκαράτος διακρίθηκε στη σάτιρα (την κοινωνική κριτική και αφορίστηκε από την εκκλησία). Όπως φαίνεται και στο κείμενο, ο Λασκαράτος μας παρουσιάζει τις αντιλήψεις περί του γάμου που επικρατούν την εποχή αυτή αλλά και με σατυρικό τρόπο τονίζει τη δική του θέση. Αναφέρεται ότι το προικιό είναι αιτία της θυσίας και οι γονείς καταπιέζουν ψυχολογικά τα κορίτσια. Επίσης, υποστηρίζει ότι οι γαμπροί που επιθυμούν προίκα είναι κερδοσκόποι. Οι γαμπροί διαλέγουν τη νύφη από τα χρήματα που της ανήκουν και την περιουσία που έχει και όλοι την αντιμετωπίζουν ως εμπόρευμα. Υποστηρίζει, επίσης, ότι τα κορίτσια θέλουν να απελευθερωθούν από την τυραννία και την καταπίεση των γονιών τους. Επιπλέον, ο Λασκαράτος προτείνει τη μεταχείριση των κοριτσιών με αγάπη. Έτσι, θα αναπτύξουν το πνεύμα τους και θα έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν το σύντροφο το σύντροφο τους. Αυτές είναι οι κύριες αντιλήψεις του Λασκαρίσου οι οποίες προκαλούν την αναστάτωση των τοπικών αρχών που έχουν οπισθοδρομικές και παλιομοδίτικες ιδέες.

Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΕΝΟΣ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ ΩΣΤΕ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΕΝΑΝ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΓΑΜΟ

Στο κείμενο και ιδιαίτερα στη τελευταία παράγραφο, αναφέρεται η άποψη του Ανδρέα Λασκαράτου για τον τρόπο που πρέπει να αναθρέφεται μία κοπέλα ώστε να κάνει έναν ευτυχισμένο γάμο. Οι προτάσεις του αναφέρονται παρακάτω:

- Πρέπει το μέλλον των κοριτσιών να απεξαρτηθεί από την απόφαση των γονέων. Δεν θα πρέπει η κοπέλα να μεγαλώνει με μόνο σκοπό να βρεθεί ένας γαμπρός ο οποίος θα βολευτεί με την προίκα της.
- Τα κορίτσια πρέπει να έχουν την ελευθερία να διαλέγουν μόνες τους τον σύζυγο και όχι αυτός να τους επιβάλλεται από του γονείς τους.

□ Οι κοπέλες πρέπει να αισθάνονται την αγάπη και την φροντίδα των γονέων τους από το σπίτι και να μην αισθάνονται σκλαβωμένες, με αποτέλεσμα να θέλουν να φύγουν.

□ Οι γονείς πρέπει να φροντίζουν ώστε να καλλιεργείται το πνεύμα τους, με αποτέλεσμα να αποκτούν κρίση και να μπορούν να επιλέξουν μόνες τους το σύντροφο τους για την υπόλοιπη ζωή τους και έτσι να μην γίνονται θύματα εκμετάλλευσης του κάθε επιτήδειου που αποσκοπεί στην προίκα τους.

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΑΠΟ ΠΑΛΙΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Οι κοινωνικοί ρόλοι των δυο φύλων έχουν παρουσιάσει διαφορές κατά καιρούς και από τόπο σε τόπο με ένα όμως σταθερό χαρακτηριστικό: Σχεδόν σε κάθε κοινωνία οι γυναίκες έχουν θεωρηθεί ως κατώτερες από τους άντρες. Δηλαδή οι οργανωτικοί ρόλοι που έχουν οι άντρες αποτελούν τους σημαντικούς ρόλους στην εργασία και την κοινωνία.

Στη νεοελληνική οικογένεια τα παιδιά παντρεύονταν κατά σειρά ηλικίας. Οι θυγατέρες προηγούνταν κι ακολουθούσαν τα παλικάρια, με τη σειρά τους κι αυτά. Ήταν ατιμωτικό για τον άντρα να παντρευτεί πρώτος και ν' αφήσει αδελφή μεγαλύτερη ή μικρότερη ανύπαντρη. Πολλά παλικάρια έμεναν ανύπαντρα, γιατί δεν μπόρεσαν ν' αποκαταστήσουν τις αδελφές τους. Μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα (1920) η φροντίδα για τον γάμο των παιδιών ήταν μέλημα και καθήκον των γονιών και μάλιστα του πατέρα. Αυτός έπρεπε να δώσει την τελική συγκατάθεση, « να γίνει η γνώμη του » , « να δώσει την ευχή του ». Το έθιμο αυτό στηριζόταν στο αίσθημα ευθύνης των γονιών να στεριώσουν κοινωνικά και οικονομικά τα παιδιά τους, που έφτιαχναν καινούργια οικογένεια, και στην υποχρέωση, που εθιμικά αναλάμβαναν, να δώσουν σ' αυτά ένα μέρος της περιουσίας τους, κινητής ή ακίνητης, με τη μορφή της προίκας.

Ο θεσμός της προικοδότησης των θυγατέρων είναι πανάρχαιος και από τα ομηρικά χρόνια φτάνει μέχρι την εποχή μας. Για αιώνες αμέτρητους από τα φυσικά και επίκτητα προσόντα της νύφης (ομορφιά, ψυχική και πνευματική καλλιέργεια κτλ.). Το πρώτο που εξεταζόταν ήταν η προίκα της. Η απροίκιστη ήταν κοινωνικά κατώτερη και δύσκολα βρισκόταν γαμπρός να τη ζητήσει σε γάμο.

Από τα πρώτα βυζαντινά χρόνια (5ος αι. μ.Χ.) για τη σύσταση της προίκας συντάσσονταν προικώα έγγραφα. Η συνηθείας αυτή κράτησε σε όλη τη βυζαντινή περίοδο και συνεχίστηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας όπου εφαρμοζόταν το οικογενειακό δίκαιο στους υπόδουλους Έλληνες.

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ

Στην Αθήνα τα κορίτσια δεν επιτρεπόταν να έχουν καμία κοινωνική επαφή πριν παντρευτούν. Ο μοναδικός τρόπος για να επιλέξει σύζυγο μια κοπέλα ήταν το συνοικέσιο, το οποίο γινόταν από τις προξενήτρες. Ο πατέρας της νύφης και του γαμπρού συμφωνούσαν ενώπιον μαρτύρων να παντρευτούν τα παιδιά. Η συμφωνία αυτή ονομαζόταν εγγυητή και επρόκειτο για μια πολύ σημαντική νομική πράξη παρά το γεγονός ότι ήταν προφορική. Η εγγυητή αποτελούσε ένα είδος αρραβώνα. Στην Αθήνα υπήρχε νόμος που απαγόρευε σε έναν άνδρα να παντρευτεί μια γυναίκα που δεν ανήκε σε οικογένεια αθηναίων πολιτών αν και πολλές φορές ο συγκεκριμένος νόμος δεν εφαρμοζόταν. Απαγορευόταν στους Αθηναίους να παντρευτούν με μια ξένη.

Το διαζύγιο στην Αθήνα γινόταν με την αποπομπή της συζύγου από το σπίτι. Ο άνδρας είχε πάντα το δικαίωμα να διώξει τη γυναίκα του και όταν ακόμα δεν είχε για τίποτα να την κατηγορήσει. Η συνεισφορά της αθηναίας γυναίκας στην οικογενειακή περιουσία γινόταν είτε με οικιακά σκεύη, χρυσά κοσμήματα, αρώματα είτε με ακίνητη περιουσία όπως κτήματα που απλά παραχωρούνταν στον γαμπρό να τα εκμεταλλεύεται αλλά χωρίς αυτά να του ανήκουν. Άλλωστε σημαντικές επιγραφές που βρεθήκαν στην Γόρτυνα της Κρήτης, καταγράφουν διάφορους νόμους που σχετίζονται με την θέση των γυναικών στην κοινωνική κατάσταση της εποχής και πιστεύεται ότι ανταποκρίνονται και στην αθηναϊκή πραγματικότητα. Συγκεκριμένα αναφέρεται εκεί, ότι αν ο σύζυγος χωρίσει την γυναίκα του, αυτή μπορεί να κρατήσει την περιουσία που έφερε μαζί της πριν τον γάμο, την μισή αγροτική παραγωγή (αν υπάρχει) και τα μισά από ότι έχει υφάνει η ίδια μέσα στο σπίτι. Επιπλέον δικαιούταν να πάρει και κάποια χρήματα από τον σύζυγο της. Σε περίπτωση θανάτου του συζύγου η προίκα της θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για ένα δεύτερο γάμο ενώ αν είχε παιδιά θα μπορούσε να μένει στο σπίτι του άνδρα της και η προίκα της παραχωρούνταν στα παιδιά της.

Η αθηναία, λοιπόν, δεν είχε την δυνατότητα να ενεργήσει σαν ενήλικη και να πάρει αποφάσεις για το τρόπο ζωής της, αφού όπως όριζε ο νόμος είχε σε όλη την διάρκεια της ζωής ένα κηδεμόνα. Στην μόνη περίπτωση που μπορούσε να επέμβει ήταν στην ακύρωση του γάμου της. Αν και είχε την δυνατότητα να παρουσιάσει μόνη της την αίτηση διαζυγίου της (αφού και ο νόμος το επέτρεπε) στον ανώτερο άρχοντα, τις περισσότερες φορές ενεργούσε για αυτήν κάποιος από τους συγγενείς της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η γυναίκα του Αλκιβιάδη, ενός σπουδαίου πολιτικού, που μη μπορώντας να αντέξει τις συνεχείς απιστίες του συζύγου της, θέλησε να χωρίσει. Αυτή η δυνατότητα, ήταν η μόνη μορφή ανεξαρτησία που κατείχε η αθηναία μιας και δεν μπορούσε να έχει καμία άλλη συμμετοχή σε πολιτικές δραστηριότητες. Άλλωστε, όπως είναι γνωστό, ο ρόλος της ως νόμιμη σύζυγος αθηναίου πολίτη περιοριζόταν στην γέννηση και σωστή ανατροφή των παιδιών για την συνέχιση της οικογενείας και στην διαχείριση (αλλά όχι οικονομική) του οίκου της. Είχε την επίβλεψη των υπηρετριών, κατεύθυνε όλες τις δραστηριότητες μέσα στο σπίτι, αναλάμβανε να εκπαιδεύσει τις δούλες που δεν γνώριζαν να υφαίνουν και είχε την εποπτεία της τροφού που θα μεγάλωνε τα παιδιά της.